Ա. ՏԱՐԻ 1871 ՄԱՅԻՍ 18 — ՇԱԲԱԹ — Ն. Տ. ՄԱՅԻՍ 30

ԱՍԻԱ կը հրատարակուի ամեն օր :
Տարեկան (300 թուոց) բաժանորդագինն է 1 1/2 Օսմանլի :
Ամսական (25 թուոց) բաժանորդագինը զրկեն սոսկ գրշ. 15
Գաւառաց համար 300 թիւ 9 արծ. մէճ.
» » 150 » 4 1/2 » »
Թերթ առ թերթ կը ծախուի 20 փր.

Գաւառաց համար թղթատարութեան ծախքը Խմբագրութիւնը կը փակէ :
Բաժանորդագինը ԿԱՆԽԻԿ չը վճարուած թերթ չը ղրկուիր գաւառները :
Նամակներ փոխարկելու որ և իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել առ Խմբագիր-Տնօրէնն Ղալաթիա Հայոց Եկեղեցւոյ փողոց թիւ 1 :

ԱՍԻԱ

ՁԱՅՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

20 ՓՐ. ԼՐԱԳԻՐ 20 ՓՐ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒԱՅԼՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՉՈՐՍ ՏԱՐԻՆԵՐ

Ա.

Այս վերջի չորս տարիներու շրջանը որ 1869ի վերջէն կսկսի, ճիշտ այն միջոցն է յորում Ամեն. Խրիմեան Սրբազան Պատրիարք ընտրուեցաւ :

Սահմանադրութեան սկիզբէն մինչև վերոյիշեալ թուականն որ գրեթէ 9 տարուան միջոց է, մեր Ազգին համար աղետալի տարիներ աւելի օրեր վայրկեաններ էին. անանկ որ մէկ կողմէն Սահմանադրութիւնը նախորդ Պատրիարքներէն և կղերական մարմինէն միշտ հալածանք կրելով, իրեն հիմանը վրայ կը տատանէր, միւս կողմէն ժողովներուն և Ազգային Տեսուչ խորհրդոց անսայտ ու անորոշ վիճակը և որ աւելի դէշն է Ազգային, մնաւկի դատարկութիւնը, և աչադին պարտուց գումարի ճնշումը. ասոնց ամենուն վրայ աւելցուր ներքին անվերջանալի խռովութիւնները. ատանկ դուրս Սսոյ և Աղթամարայ վիճակներու Կաթողիկոսաց երեսէն գոյացած անհնարին պառակտումները ու յուզմունքները. ասոնք ամենքը մէկ ժամանակի և մէկ միջոցի մէջ գտնալով, տաուղիւ կրնար ըսուիլ թէ Ազգին վերջի ճգնաժամն է, և ահա այս աղետալի ու դժբախտ պարագաներու մէջ Տարօնայ վանուց օգնականց պատերուն մէջէն կանչուելով Խրիմեան, Ազգ. իշխանութեան գլուխը կանցնի, այսպիսի փոթորկալից միջոցի մէջ Ազգ. նաւուն ղեկ կուտան նորա ձեռք, որպէս զի Ազգ. ալեկոծեալ նաւը աչալուրջ հսկողութեամբ անվտանգ հասցունէ ի նաւահանգիստ :

Արդարև մեծ էր այս վստահութիւն. մանաւանդ այնպիսի մէկու մը համար՝ որ գրեթէ մինչև այն օր վանուց շրջապատէն դուրս սահման մը չէր ունեցած. մէկ խօսքով Խրիմեան Սրբազանի համար սահմանուած իշխանութիւնը մանաւոր վանքի մը տեսչութենէն աւելին չէր անցներ. և մինչև այն օր ընդհանուր կարծիքը այս էր թէ Խրիմեան ընտրելագոյն վանական մը և գրական տաղանդի մարդ մ'էր միայն. այսու ամենայնիւ, իր չափազանց համբերատարութիւնը ու անձնուրացութիւնը զինքը կատարեալ հայ մը կը ներկայացունէին, վասն որոյ մէկ դի թողլով այն ամեն հանգամանքներն ու պայմանները որ քաղաքական Պատրիարքէ մը կը պահանջուէր, այս մարդուն որ դարուս կղերականութեան ամենէն լաւագոյնն է, ամենակատարեալ հաւատարմութեան ու չափազանց ազատասիրութեանը վստահելով յանձնեցին նորա Սահմանադրութիւնը ու բարձրագոյն ղանի Ազգային իշխանութեան գլուխը :

Այն ինչ Երեսփոխանութիւն կը պատրաստէր ընտրելոյ վանական Պատրիարքը մեքենաբար ուխտելու Սահմանադրութեան տրամադրած ուխտի ձեւոյը, և ահա կը տեսնայ որ վանական կարծածը քաղաքացի, և դրագէտ կարծածը քաղաքագէտ դառնալով յանկարծ քննադատութեան կելլայ չուզեր ուխտել օրինաց տրամադրութեանց վրայ, երբ այդին արդի բարոյական դրիցը անյարմար (1), ու փոփոխութեան և վերաքննութեան ենթակայ. չուզեր ուխտել այնպիսի ուխտ մ՝ որոյ կատարումը իր ձեռքը չըլլալով, ապագային մէջ ուխտադրուժ ըլլալու պիտի պարտաւորէր ակամայ. մեծ հեռատեսութեամբ ուզեց ուխտել միայն օրինաց ոգւոյն և անփոփոխելի սկզբանց վրայ, և այնպէս ալ ուխտեց Խրիմեան Պատրիարք եղաւ այնպիսի մէկ ժամանակ, որ ամեն կողմէն յուզմունք, խռովութիւնք իր գահուն բոլորտիքը շրջապատ էին. իր գործակից ժողովներուն անկէն և ոչ գոյութիւն : Եւ և տեսուչ խորհուրդներ Ազգ. մեծագումար պարտուց երեսէն կը պաշտօնէն խոյս տուած՝ ամենապատասխանատուութիւն նորընտ Պատրիարքին վրայ ծանրացած էր

Արիասիրտն Խրիմեան ասոնց և ոչ մէկէն վախցաւ քան դժուար պարագաներուն մ' անվհատ և պարզերես ըլլալովը. արդէն ձեռք զարնելէք ցնելու յատակածը չինած ըլլ, պահ մը իր աթոռին բարձրութէն ինչու, ուզեց իրեն և Ազգովին գործելու եղանակին մասին այն մեծ անջրպետը քակերպէս զի թէ իրեն և թէ վարչեան և տեսուչ խորհրդոց գործոց գիտութիւնը տայ. ուստի անջրպետը մէջ տեղէն բառնալու համար պէտք էր այն գահէն խոնարհելու ամեն մէկ հայու ոտքը դիմել Ազգ. պարտուց բարձմանը համ անոնց իւրաքանչիւրին օգնութիւնը հայցել. և ատով իր մեծ փափաքն նպատակին հասնելու համար իր ընթացից արգելք եղող այն մեծ քարը վերցունել :

Ասի առին մէկ փորձն եղաւ Խրիմեանի մնուէր ազգասիրութեանը, ևսրաւ գործող մէկը ըլլալուն, ուր որ մէկ կողմէն այս հանգամանկութեան իւրաքանչիւր Ազգայինք՝ յօժարակամ կը մասնակցէին, միւս կողմէ Խրիմեան Ազգ. վարչութեան Տեսուչ խորհրդոց կազմակերպութիւնը լրացնելու ետևէ կըլլար :

ԱՄԱՏՈՒՆԻ

---

[1] Այս վերջին ընտրութեան մէջ Ամեն. Ներսէս Սրբազան այս ուխտը կատարեալ կերպովն ըրաւ, ինչպէս որ Սահմանադրութիւն կը տրամադրէր երանի. թէ իր այս ուխտ արդիւնաւորէր, որով իր օրն ալ Ազգը կրկին աղետից ու թշուառութեանց չի մատնուէր. վասն զի ինքը որ սահմանադրական չորրորդ Պատրիարքն եղաւ, այսքան փորձեր տեսնալէն զկնի այն երդման հետևիլը լաւ դպաւորութիւն չըրաւ իր ունկնդրացը վրայ որով իր պաշտօն աւելի ծանրացած եղաւ :

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ

Երկու տարիէ հետէ այս խնդիրը կը յուզէ Ազգին մէջ առանց լուծում մը ստանալու : Խնդիր մը՝ որ մինչև իսկ Երեսփոխանական ժողովոյ առեանը ելած, յաջորդաբար երկու Քաղաքական ժողովոց ուշադրութեանը ներկայացած, իրեն յատուկ մասնաժողով մ'ունեցած և սակայն ոչինչ կատարուած է ցարդ :

Խնդիր մը՝ որուն համար ամբողջ թաղ մը մշտայոյզ, և իւր իրաւանց բռնաւորի մը ըրհուելուն դէմ քանիցս բողոքելէ վերջ յուսահատ իր պորտը իւր ձեռօքը կտրելու եղած և թաղական խորհրդարանը փակելով, լաւ համարած է որ պահ մը անգործութեան լռութիւնը տիրէ հոն քան թէ բռնաւորի մը ոտքերուն ձայնը. այն ոտքերուն՝ որք ժպրհած են կոխոտել իւր որբացած իրաւունքները : Եւ սակայն դարձեալ ոչինչ կատարուած է ցարդ :

Ի՞նչ է ասոր պատճառը. ի՞նչ սատանայական մաս մ'է այն որ կը խաղայ այս խնդրոյն մէջ և ամեն բան իր ուզածին պէս կը դարձունէ :

Պարզենք քիչ մը խնդիրը և ամեն բան ինքնին կը հասկցուի :

Ղալաթիա անուանական թաղական խորհուրդ մ'ունի երկու (լաւ ուշադրութեամբ կարդա, ընթերցող) և միայն երկու անդամներէ բաղկացեալ որոց մին 12 և միւսն ալ 10 տարիներէ հետէ այդ պաշտօնը կը վարեն, Ընդհանուր և Քաղաքական ժողովոց, Սահմանադրութեան հսկելու և զայն գործադրելու պաշտօն ունեցողներուն քթերնուն առաջը :

Մինչդեռ ամեն թաղ, նոյն իսկ գաւառաց մէջ իր թաղական խորհուրդն ունի որ Սահմանադրութեան ցուցած պայմանաժամը լրանալուն պէս կը հրաժարի և նոր ընտրութեան մը տեղի կուտայ, ի՞նչ զօրաւոր պատճառ մը կրնայ ըլլալ որ Ղալաթիոյ մէջ Սահմանադրութիւնը անգործադրելի դատուի, և երկու մարդիկ եկեղեցւոյն ու դպրոցին գործերը ուզածնուն պէս առնեն ծախեն, մերթ թաղական խորհրդոյ անունը և մերթ ալ փախուստի անել ճանբայ մը մտնելով հոգաբարձութեան անուն վրանին առած : Ո՛վ են այս երկու մարդիկ որ Ազգային օրէնքը ոտնակոխ և արհամարհ ընելով, կը յանդգնին ժողովրդական զօրութեան ի կշիռ դալու փորձ փորձել : Նթէ ժողովրդեան հանդարտաբարոյութիւնն ու անձայն գործունէութեան փափաքն է որ այդ յանդգնութիւնը կու տայ իրենց, թող չը խաբուին. վասն զի քանի որ Գալաթիոյ Թաղեցին իր աչքին առջև իր խորհրդարանին մէջ կը տեսնէ ամէն օր այդ անձինքը, քանի որ սիրտ մը կը կրէ իր կուրծքին մէջ, քանի որ մարդ է ու կ'զգայ, չպիտի կրնայ երբէք անտարբեր հանդիսատես մնալ այդ ապօրինաւորութեան ու նախատանաց:

Մեր ըսածին ապացոյց մ'է որ Գալաթիոյ Թաղեցիք թէպէտ առանց աղմուկ յարուցանելու՝ բայց անդադար կ'երթեւեկեն Վարչութեան ատեանները և Սահմանադրութեան համեմատ իրենց եկեղեցւոյն և դպրոցին խնամ տանելու համար Թաղական խորհուրդ մը և իրենց Թաղային իրաւանց գործադրութիւնը կը պահանջեն որք բռնաբարեալ են ցարդ երկու անձերէ:

Ահաւասիկ ի ստորեւ կը հրատարակեմք բողոքի մը օրինակը զոր Գալաթիոյ Թաղեցիք այս վերջին անգամ մատուցած են Ազգ. Վարչութեան: Մենք ազգայնոց ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս խնդրոյն վրայ որմէ անտարակոյս ծանր հետեւանքներ յառաջ պիտի գան, եթէ Ազգ. Վարչութիւնը վաղընդփոյթ չը կարգադրէ սոյն բռնաբարեալ իրաւանց խնդիրը, կամ լաւ ևս է ըսել, դիմակաւոր Սահմանադրականաց ձեռօք Սահմանադրութեան խարդախուած ըլլալուն խնդիրը:

Ծանուցանենք նաև Ազգին այդ երկու անձինքն ալ որք ամբողջ թաղը միշտ խռովութեան մէջ պահել և իրենց տիրապետական կրից զոհ ընել կուզեն:

Առանցմէ մին Ստեփան էֆէնտի Փափազեան որ Գալաթիոյ եկեղեցւոյն [illegible] ըսենք, արտօնատէրն ըսենք, թէ Թաղական խորհրդական կամ Հոգաբարձու չենք գիտեր, արդէն համբաւաւոր եղած է ազգին մէջ իր ինչ տեսակ դիմակաւոր և խռովարար մարդ մ'ըլլալը. այնպէս որ այդ մասին խօսիլն անգամ աւելորդ կը համարիմք: Իսկ միւսին՝ Թադէոս էֆ. Մելիքեանի վրայ փոքր ինչ տեղեկութիւն տալ արժան կը համարիմք:

Սորա համար կըսուի թէ իր երկոտասանամեայ պաշտօնավարութեան մէջ երբէք ազգին փոքրիկ ծառայութիւն մ'ըրած չէ: Ազգ և ազգայնութիւն ի՞նչ ըսել են ոչ կ'զգայ և ոչ ալ գիտէ: Վերջապէս կատարեալ անտարբեր և ապիկար անձ մ'է և բնաւին անյարմար այդ փափուկ պաշտօնին: Սակայն Գալաթիոյ մշտնջենաւոր [illegible] Փափազեանի շնորհիւ Թաղական խորհրդական է . . . : Փափազեանի ալ այսպիսի անձ մը պէտք է, որ անարգել և ինքնագլուխ ուզածն խաղայ, ինչպէս որ կընէ այժմ. . . :

Այսօր այսչափ: Այսուհետև շատ անգամ պիտի խօսինք այս խնդրոյն վրայ:

. . մբ.

Հետաղօտագրութիւնը Գալաթիոյ Թիւրքմենեան Փաղ. Ժողովոյ տրուած մը պատասխանի դրգոյն միջոցաւ հրատարակութիւնը կը խնդրեմ:

Ամենապ. Ս. Հօր և Մեծապատիւ Տեղապահին Կրօնական վարչութեան Կեդր. Ժողովոյ

Գալաթիաթաղեցւոց իրաւանց բռնուած խնդիրը՝ ըստ որոշման պատկան Ժողովոյ՝ Մ. Ժողովին յանձնուեցաւ. որպէս զի սահմանական խնդրոյն վրայ ընդ փութացուցութիւն մի ընէ. բայց ցաւը պարտաւորիմք ըսելու թէ Մ.Ժողովը այլ և այլ պատճառանօք մինչև ցարդ զմեզ սպասեցնելէն տակաւին որոշում մի տայ:

Արդ, Ամ. և Մեծապատիւ Տէրք, Գալաթիոյ Թաղեցւոյս աշխարհածանօթ խնդիրը սոյն երրորդ բողոքով դարձեալ պատկառելի ատենին ներկայացնեմք և կը խնդրեմք յանուն Սահմանադրութեան, նաև Թաղեցւոյս անկապտելի իրաւանց, ըստ օրինի որոշելու շնորհ ք. ապա թէ ոչ յայտնէք մեզ ի Գալաթիոյ ժողովուրդը սահմանադրական իրաւունքէ զուրկ է կամ ՀԱՅ չէ՞...

Սպասելով ի արդարադատ որոշման

15 Մայիս 1874 Մնամք յարգանօք
Գալաթիա, Նուաստ Թաղեցիք

Մեծ. Բարսեղ էֆէնտի Վարդուկեան որ թէ Կ. Պոլիս և թէ յԱմերիկա բողոքական միսիոնարաց գաղտնեացը հմուտ, և ինչ ինչ բաներու անձամբ վկայ եղած է, հրատարակութեան համար հետևեալ յօդուածը յղած է մեզ՝ զոր ընթերցողաց ուշադրութեանը կը ներկայացնեմք:

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բողոքականութիւն վերջին կրօնքն է որ տեղի ունեցաւ Տաճկաստանի մէջ. և թէև իր նախորդներուն չափ շատ աւանդներ չունեցաւ, բայց իր հրապուրիչ խոստմունքներովն այնչափ բազմաթիւ համակիրներ ունեցաւ, որ քիչ կը մնար բոլոր Տաճկաստան իր ազդեցութեանը տակ առնել:

Բողոքականութիւնն ի՞նչ կը քարոզէ. Աւետարան, ազատութիւն և լուսաւորութիւն. ի՞նչ գեղեցիկ բան. ո՞վ կրնայ այնչափ գէշ ըլլալ որ զասոնք չընդունի: Եթէ աս է բողոքականութեան յառաջ առնելիք ճշմարիտ ձեռնարկը, կեցցէ՛ բողոքականութիւն և մի՛ անկցի: Այլ եթէ ընդհակառակն՝ Աւետարանն՝ Ազատութիւնն ու Լուսաւորութիւնը միայն մարդիկ որսալու կը ծառայեն, և որսերը ձեռք իյնալէն ետքը չէ թէ միայն գործ չունին, այլ և անոնց հակառակը կը գործադրուի, ինչպէս որ իմ հաւատքս ու փորձառական համոզումս է, անկցի՛ բողոքականութիւն, և մի ևս երևեսցի:

Յիմար ըլլալու է այն մարդը, որ իր կարթն առնելով ծովը կը նետէ ու կը քաշէ, ձուկ որսալու համար, առանց ձկանց քմաց համեմատ մսի կտորուանք անոր վրայ հաստատելու:

Նմանապէս Հայերն որսալու համար, յիմար ըլլալու էին Միսիոնարք, որ իրենց կարթին ծայրը չը դնէին Աւետարանի, Ազատութեան և Լուսաւորութեան նման զմէ՛ չոր բառեր: Հայոց պէս ազգ մը որսալու համար՝ որ Աւետարանին զոհ տուած է իր բոլոր նախնի չքնաղութիւններն՝ հարստութիւններն՝ թագն ու գաւազանը, և իր միլիոնաւոր մարտիրոսաց անգին ու անդիւտ գլուխները. որ իր կրօնական ազատութիւնն ու անկախութիւնը պահելու համար, այնչափ բազմաթիւ գազաններէն խածկռտուեցաւ, որ երեսուն-հինգ միլիոնէ բաղկացեալ տիեզերատարած ազգը, սպառեցաւ և մինչև 4-5 միլիոնի իջաւ և դեռ իր վերջին շունչը կը պահէ իր ազատութեանը համար:

Հայոց պէս ազգ մը որսալու համար՝ որ կրօնքի, ազատութեան և ուսման համար ստեղծուած է, Միսիոնարք իրենց կարթին վրա ուրիշ ի՞նչ բան կրնային դնել, որով կարենային մեզ իրենց տապակին մէջ կարմրցնել:

Յայտնապէս Միսիոնարք մեզ խաբեցին. և այնպիսի սրբազան բանի մը մէջ, որ յատուկ տեսութեամբ, մանաւանդ փորձառութեամբ՝ վերահաստ ըլլալէն ետքը, չենք կրնար զիրենք չատել:

Պարզենք բոլոր աս ըսածներս, և լուսաբանենք բողոքականութեան իսկութիւնն ու արդիւնքը:

Ա. Բողոքականութիւնը որ ինքզինքը իբրև հասարակապետական ազատ երկրին մէջ հրատարակուած, ազատութեան միայն սուտ երևոյթները գործածելով, կատարելապէս [illegible] իրեն հետեւողներուն [illegible] և [illegible]:

Ամերիկացւոց գրատունը այս օրերս «Բիւթանական միութիւն» անուամբ ժողով մը գումարուեցաւ. երթալ տեսնելու բան էր, որուն մէջ գործադրուած դերեվարութիւնը Թերևս Հռոմայի հաւատաքննին ատենից մէջ գործածուած չէ:

Աս ժողովը որ Պոլսոյ մօտակայ բողոքական եկեղեցեաց երէցներէն և նուիրակներէն բաղկացած էր, որպէս թէ իրենք իրենց օգտակար խորհրդածութիւններ ու կարգադրութիւններ ընելու, որ ազատօրէն շինութեան համար գործէին:

Սակայն աս ժողովին ամէն մէկ նիստին մէջ, միշտ ներկա կը գտնուէր միսիոնար մը. և այն միսիոնարը. որուն վրայով քանիցս գրած էի Ամերիկայէն Մանզումէին և յայտնած էի իբր առաջին չարախօս մը Հայոց համար. այն միսիոնարը որ Սադաւէլին հետ կը Թղթակցէ ամէն օր, կը նստի վերոյիշեալ ժողովյն մէջ, թէպէտ առ երևոյթս իբրև հիւր, այլ իրապէս գերելով նոյն ժողովն ամբողջապէս, որ բոլորովին իր կամքը ուզեն և վճռեն և գործադրեն զանոնք ի գերութիւն հայ բողոքականաց:

Որ և է խնդիր որ այս ժողովին մէջ նետուած է, գիտցուելու է, որ առաջ միսիոնարաց ներկայացուած է, և անոնց որոշմամբ արդէն ընդունուած է. բայց և այնպէս ժողովի մէջ ալ կը բերուին, և խօսակցութեան նիւթ կըլլան, որպէս թէ այս ժողովն է որ կը խորհի՛ կը դատէ և կը վճռէ:

Աս ժողովին մէջ իւրաքանչիւր անձ որ բերանը կը բանայ խօսելու, սկիզբէն մինչև վերջը և մանաւանդ խօսել ու նստելէն անմիջապէս ետքը, արհաւրօք լի աչքերը տնկած միսիոնարին կը դարձնէ, որպէս զի տեսնայ՝ թէ արդեօք կըցա՞ւ իր ջանքերովը միսիոնարը գոհ ընել. և եթէ տեսնայ որ յակամայից այնպիսի խօսք մը թռաւ բերնէն, որ Միսիոնարին դիմաց վրայ տհաճութեան ալ երևան եկաւ, ալ տեսնաս թէ ի՛նչ անհանգստութիւն մը կը պատէ զինքը. և որպէս զի իր աստուածը հաճեցընէ, կրկին և երեքկին կ'ելլայ կը նստի, «Ես ա՛նկ ըսել կուզեմ, նա՛նկ ըսել կուզեմ» ըսելով, և միշտ միսիոնարը դիտելով, որ տեսնայ թէ արդեօք կըցա՞ւ գոհ ընել:

Աս ժողովին մէջ սխալմունք մը եղած է. այն է՝ Նիկոմիդիոյ միսիոնարին վրայով ամբաստանագիր մը կարդացուիլը. որ մոռցուեր է ժողովին մէջ կարդացուելէն առաջ միսիոնարաց կարդալը և անոնց հաճութիւնը փնտռելը, որ անոր համեմատ ժողովին մէջ ալ կարդացուի կամ ոչ:

Այսպէս յանկարծ մէկը կ'ելլայ այդ նամակը կը կարդայ, լմնալէն ետքը ինտո՞ր կ'ըլլայ, մէկն ալ անդիէն բերնէն խօսք մը կը թռցընէ, թէ «Այդ միսիոնարին վրայ միշտ գանգատներ կ'ըլլան.» —Վա՛յ, դուք էիք այդ նամակը կարդացողը, և դատման սկսողը. —իբրև հիւր հոն նստող վիշապը կը ցատկէ ոտք կ'ելլայ, որուն դիմաց վրայ իսկոյն երեք գոյն կը դառնայ. մահատիպ ճերմակ, կապոյտ և կանաչ և այս գոյները բոլոր իր խօսած միջոցին միշտ զիրար կը յաջորդեն, և ներսի դին բնակած Ամերիկայի ազատ հոգին այնչափ կը վրդովի, որ կըսկսի ձեռքերն ու ոտքերը դողալ. . . և կըսէ, զարհուրագին շեշտեր զարնելով և իւրաքանչիւր շեշտերը դողդղալով. «Ա՛յսպի՛սի ժո՛ղովի՛ մը՛ մէ՛ջ մի՛սի՛ոնա՛րի մը՛ վրա՛յո՛վ գրո՛ւա՛ծ գա՛նգա՛տ մը՛ կա՛րդա՛լ և ա՛նոր վրա՛յո՛վ դա՛տա՛ստա՛ն ը՛նե՛լ . . .» այսպէս խօսք մը կը ըսայ: Որով կատարելայէս ըսել կուզէ, թէ անանկ գերազանց էակ մը՝ այսպիսի ցածագին ժողովի մը մէջ դատաստանի ենթակայ չը կրնար ըլլալ. և մէկ հայ մը չը կայ մէջերնին, որ ելլայ և ըսէ թէ «Պա՛տ. ի՞նչ ըսել կուզէք այսպիսի ժողով մը ըսելով. այս ժողովը որպիսի՞ ժողով մըն է, և ինչո՞ւ մխիթարի մը վրայով խօսք չը կրնար ըլլալ, ևն.»

Ամէնքն ալ սարսափած կը նըստին ու ժողովքը լմնցնէն ետքը մէկն ասդին ձեռքերը շփելով դունաթնի կը պտըտի. մէկն անդին՝ «Բայց ես անանկ ըսել չուզեցի. պիտի երթամ շտկեմ իմ ըսածս» են ըսելով։

Բ. Յ. Վարդանեանց

(Տաճկաստանէ)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վիէննա, 28 Մայիս

Պօրսային ընթացքը թէպէտ շատ փոփոխութիւններ կրեց, բայց գոցուած ատենը հաստատուն վիճակի մը մէջ էր։

Բարիզ, 28 Մայիս

Նորընտիր պաշտօնեայք իրենց ընդունելութեանց մէջ կը ջանան եօթնամեայ իշխանաւորութիւնը օրինօք հաստատելու պէտքը ցուցունելու և ապօրինաւորութեան ամէն փորձ արգիլելու։

Նիէվրը նահանգին նորընտիր երեսփոխան Պ. տը Պուրկուէն վերջին դէպքերուն առթիւ Պօնափարթեանց ըրած ոտնձգութիւնները քննելու համար Զայըլհըրսթ պիտի երթայ։

Լոնտրա, 28 Մայիս

Անգղիոյ պանքան իր զեղչը 0,0 ին 3 1/2 ի իջեցուց։

Պերլին, 28 Մայիս

Կառավարութեան կուսակից լրագիրները կը հաստատեն թէ Պելճիքա դաշնադրութեամբ ապահովեալ իր անկախութիւնն ու չէզոքութիւնը պահպանել ուզող տէրութեանց փոփոխքին հաւասարապէս կը մասնակցի։ Գաղղիացւոց Գերմանիայէն վրիժառութեան ընելու պատահականութեանց դէմ ապահովուիլ կուզէ Պելճիքա։

Աթէնք, 28 Մայիս

Մեսինայի արքեպիսկոպոսը բացարձակապէս մերժեց մետրապօլտութեան պաշտօնը։

Այս պաշտօնին համար մէկու մը ընտրութիւնը շատ դժուարին եղած է։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արտաքին գործոց պաշտօնատան նախկին ատենադպրապետ Ալի Պէյ Պետական խորհրդոյ անդամ անուանեցաւ։

—Վսեմ. Քեամիլ փաշա հինգշաբթի օր Պէպէքի ամառանոցը փոխադրեցաւ։

—Եգիպտոսի Բարձր. Խտիւին Ա. Թարգման Վսեմ. Աբրահամ Պէյ Երամեան հինգշաբթի օր մայրաքաղաքս վերադարձաւ։

—Կարնոյ և Կարսի մէջ այս տարուան հունձքերը գոհացուցիչ են։ Տեղւոյն կառավարութիւնը կարելի եղածին չափ ցորեն դրկեր է Կեսարիա և Եօզկատ։

Յիշեալ քաղաքներուն ամրութեանց շինութիւնը որ ձմեռան պատճառաւ դադրած էր, վերստին սկսեր է շարունակիլ։

—Յունաց Պատրիարքարանը որոշեր է ընդհանուր հրաւէր կարդալ ժողովրդեան, Փոքր Ասիոյ սովատանջ խղճալեաց նպաստելու համար։ Յունաց վարչութեան Խառն ժողովը որոշեր է որ մայրաքաղաքիս և շրջակայից եկեղեցեաց իւրաքանչիւրն իր կարողութեան համեմատ 3էն մինչև 5 Օսմ. ոսկի նպաստ վճարէ։ Հոգեգալստեան օրն ալ բոլոր եկեղեցեաց մէջ ծանուցանելով դրամ պիտի հաւաքուի ժողովրդէն։ Նաև երկու մասնաժողովներ պիտի կազմուին, մին Կ. Պոլիս և միւսը Ղալաթիա. որոնք վաճառականներէն և էսնաֆներէն հանգանակութիւն պիտի ընեն։

—Ամայի մնացած տեղեր մասնակայ աւերակներն աղտեղութիւնք թափուելուն և այս ալ առողջութեան վնասաբեր ըլլալուն համար Կ. Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը որոշած է որ այսպիսի տեղեաց կալուածատէրերը բոլորտիքը պատ մը կամ տախտակ քաշելով գոցեն։ Ասոր համար տասնուհինգ օր պայմանաժամ տրուած է, եթէ ոչ քաղաքապետութիւնը ինքը շինել պիտի տայ և այս պատճառաւ եղած բոլոր ծախքերը պիտի պահանջէ։

—Երեքշաբթի առ թուականաւ Իզմիտի կառավարութենէն եկած հեռագիր մը կիմացնէ թէ Պաթում չոգենաւով ղրկուած 150 հազար հոխայ ալիւրէն 40 հազար հոխան եկած օրն անմիջապէս Գաղատիա ղրկուեր է։

—Կայսերական հրամանաւ նորոգ հաստատուած Խասէ անուն բարձրագոյն դպրոցին դասախօսութիւնք հանդիսաւոր կերպով սկսան անցեալ շաբթու։

Խասէ դպրոցը այն աշակերտաց միայն ընդունելի են որք Ռիւշտիէ դպրոցաց ընթացքը ամբողջապէս աւարտած են։ Յառաջ մասնաժողով մը այս դպրոցը մտնել փափաքողները քննած և 90 աշակերտք ընտրած է որոնք անցեալ շաբթու դպրոցին բացման հանդիսին ներկայ գտնուեցան։

գոյ հաղորդել։» —Խոհեմութիւնը շատ անգամ կը պահանջէ մարդուս ծածկել զայն. բայց պրամիններուն հաղորդելը պարտականութիւն մ'է. ըսաւ ծերունի բանաստեղծը։ Ի՛նչ, աղաղակեց անգղիացի գիտնականը զարմացմամբ. ճշմարտութիւնը պրամիններո՛ւն միայն ըսելու է որ անոնք ալ բնաւ ուրիշի մը չըսե՛ն։ Արդարև շատ անիրաւ են պրամինները։»

Այս խօսքին վրայ սոսկալի աղմուկ մ'է փրթաւ։ Անոնք որ անիրաւ ածականը Աստուծոյ տրուած տանն՝ առանց քըթմնջելու մտիկ ըրած էին, չը կրցին անձայն կենալ, երբ իմացան թէ այդ նախատական բառը որո՞ւ կը պատշաճի։ Բանաստեղծները, ֆաքիրները, սանթօնները, ժօկիները, պրամիններն ու իրենց աշակերտները միաբերան կուզէին փաստաբանել անգղիացի գիտնականին դէմ։ Բայց Ժակըրնայի քահանայապետը ձեռքերը իրարու զարնելով, աղմուկը դադրեցուց և խիստ որոշ ձայնով մ'ըսաւ. «Պրամինները Եւրոպացի գիտնականաց դէմ չեն վիճաբանիր բնաւ։» Ու ոտքի վրայ ելնելով, գնաց։ Բոլոր ժողովականք գնացած ատենը կեցցէներու աղաղակներով կը թնդացունէին սրահը։ Իսկ անգղիացի գիտնականին դէմ բարձրաձայն կը տրտնջէին և դուցէ մեծ փորձանք մ'ալ բերէին գլխուն, եթէ Անգղիացի ըլլալէն չը վախնային. ըստ որում Անգղիացիք Գանգէսի դետափանց կողմերը մեծ համբաւ և ազդեցութիւն ունին։

Գիտնականը սրահէն դուրս ելնելէն վերջը՝ իր առաջնորդը ըսաւ իրեն. «Մեր Գերապատիւ Սրբազնասուրբ Հայրը ըստ սովորութեան ձեզ օշարակ (չէրպէթ), բեթել (1) և ծխանելիք կը նուիրէր, բայց դուք զինքը վշտացուցիք։ —Վշտանալու իրաւունքը իմս է որ պարապ տեղը այնչափ նեղութիւններ կրեցի, պատասխանեց գիտնականը։ Բայց ձե՛ր մեծաւորը ի՞նչ բանի համար ինձմէ գանգատելու իրաւունք ունի։ —Ի՞նչպէս

---

(1) Բեթելը տունկ մ'է զոր Հնդիկք ուրիշ բաներու հետ ալ խառնելով, ծուխի պէս կը ծամեն, լնդերնին և ստամոքսնին աղէկ վիճակի մէջ պահելու համար։

տեսնէր իր պատկերը անոր մէջ։ Տախտակամածը խիստ ընտիր տեսակէն փայտերով ծածկուած էր որք վեց ոտք երկայնութիւն և վեց ոտք լայնութիւն ունէին։ Սրահին ներքին կողմը տախտակամածին վրայ աստիճանաւոր բարձրոց մը կար եբենոսէ վանդակով մը շրջապատեալ և այս բարձրոցին վրայ ջնարակով ներկեալ հնդկեղէգէ վանդակապատի մը մէջտեղը սպիտակ մօրուանի ծերունի մը կը նշմարուէր որ բանաստեղծներուն պատկառելի մեծաւորն էր և որ պրամիններուն սովորութեանը համեմատ՝ զօրաց մախաղի փոկին ձեւովը բամպակէ երեք թել կապած էր վրան։ Դեղին գորգի մը վրայ ոտնածալ և այնպէս անշարժ նստած էր որ աչքերն անգամ չէր շարժեր։ Իր աշակերտներէն ոմանք ոտքի վրայ և սիրամարգի տատն փետուրներէ հովահարներ ձեռքերնին՝ ճանճերը կը վանէին անոր բոլորտիքէն։ Ոմանք ալ արծաթեայ խնկամաններու մէջ հալուէ և ուրիշ քաղցրաբոյր ծխանելիք կը վառէին և այլք խիստ դղորդ եղանակաւ մը տաւիղ կը նուագէին։ Իսկ մնացեալ բազմութիւնը որոց մէջ կը գտնուէին ֆաքիրները (մուրացիկ կրօնաւոր), ժօկիները (1), սանթօնները, (հնդիկ դերվիշ) որք կարգաւ շարուած էին սրահին երկու կողմերը, խոր լռութեան մը մէջ, աչքերնին յերկիր խոնարհած և ձեռքերնին կուրծքերնուն վրայ խաչաձև ծալլած։

Գիտնականը ուզեց նախ յառաջ երթալ և բանաստեղծներուն գլխաւորին մօտենալով իր յարգանքը մատուցանել. բայց ր առաջնորդը հոնկէ ինը փոխալթ հեռուն կեցուց զինքը, ելով թէ հնդիկ ծերոններն (պալատական) ալ անկէ անդին չեն րթար. թէ Հնդկաստանի ռաջա (2) վեհապետները վեց փոխալթ հեռուն կրնան կանգնիլ. Մոկոլին որդիքը՝ երեք. և միայն Մոկոլին շնորհուած է մինչև պատկառելի քահանայապետին ոտքը մօտենալով համբուրելու պատիւը։

---

(1) Կրօնաւորներ որք Աստուածային խորհրդովք բոլորովին յափշտակեալ ինքզինքնին կը կորսնցունեն։

(2) Ռաջաները Մոկոլին (Հնդկաց կայսր) հպատակ վեհապետներն են։

Դպրոցը առ այժմ Հասարակաց կրթութեան պաշտօնատան մէկ կողմը հաստատուած է, մինչև որ Տարէլ-Մաարիֆի շինութիւնն աւարտելով, դպրոցը հոն փոխադրուի։

—Ժամանակէ մը հետէ կը խօսուի թէ Հրեայ մը կայ որ՝ մերթ ընդ մերթ ձմրան սաստկութեան, հրդեհի և մեծամեծ աղէտից՝ գուշակութիւններ կ՚ընէ և ասոր ալ հաւատ ընծայող բաւական պարզամիտներ կը գտնուին։ Այս՝ գուշակաւորը վերջին օրերս ալ գուշակեր է թէ Մայիս 28 ին գիշերային սաստիկ երկրաշարժ մը ըլլալով, Գատը գիւղը հիմնայատակ պիտի ընէ։ Կ՚ըսուի թէ այս տարաձայնութեան վրայ մէկ քանի դիւրահաւան ընտանիքներ Գատը գիւղէն փախչիլ կը մտածեն եղեր։

Քանի որ տգիտութիւնն ու նախապաշարմունքը տակաւին կը տիրեն մեր մէջ, հարկաւ այսպիսի խաբեբայներ ալ կրնան համբաւ ստանալ ժողովրդեան մէջ և երկիւղ ազդել պարզամտաց։

ԱԶԴ

Գում-Գաբուի Մայր Եկեղեցւոյ Թաղական խորհրդոյ չորս անդամոց համեմատական ընտրութիւնը թէպէտ այսօր պիտի կատարուէր, բայց Ընտր. Ժողովը՝ անձանց դիտաւորութիւն օրինաւոր համարելով և նկատեց որ քուէարկութիւնը կասկածելի ապօրէն է, ներկայ ազդարարութեամբս կը յայտարարէ որ յիշեալ քուէարկութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի, Մայիս 19, առաւօտուն ժամը 12-3 աւագ գաւթին մէջ, և ժամը ճիշդ 3ին քուէհարկ գործողութիւնը պիտի սկսի։

Քուէարկութիւնը անձամբ պիտի կատարի, բայց տկարական պատճառ ունեցողներն կրնան իրենց քուէն առ Ընտր. Ժողովոյ Նախագահն ղրկել կնքեալ, նամակին վրայ անուն, մականուն, արհեստ, փողոցի անուն և թիւը նշանակելով։

Ընտրողք այս անգամ ներքոյ նշանակեալ ընտրելեաց ցանկին մէջէն միայն կրնան քուէ տալ, և այս ցանկէն դուրս անձանց տրուած քուէներն անընդունելի պիտի համարուին։

Ծրարով եկած նամակներ չեն ընդունուիր։

Նոյնպէս չեն ընդունուիր նաև մէկ մարդու ձեռօք մէկ անգամէ աւելի եկած նամակներ։

ՑԱՆԿ ԸՆՏՐԵԼԵԱՑ

Մեծապատիւ Էֆէնտիք

Յարութիւն Ասլանեան մանիֆաթ.
Գրիգոր Կարապետեան գեղագործ.
Յովհաննէս Պէշլեան եազմաճի
Յովսէփ Մազլըմեան ոսկերիչ
Բարթող Թիւրքճիպաշեան սարաֆ
Մկրտիչ Ռուբինեան սարաֆ
Պօղոս Ժամակոչեան ղէյպաղ
Եղիազար Մելքեան գրագիր

Ի դիմաց Ընտր. Ժողովոյ
12 Մայիս 1874 Նախագահ
Եղիշէ Թ-հ. Սէֆէրեան

ԳՐԱՄԱԿԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ ՄԱՅԻՍ 16

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

Օսմ. ոսկին 100 ղուրուշի հաշուով

	Ղրշ.	Փրյ.
Անգղ. ոսկի	110	30
Գաղղ. ոսկի	88	
Բօլ	89	20
Գըրմիզ	51	25
Ճերմակ մէճիտ սարբ.	102	60
Հինգնոց	5	15
Մէթալիք	5	23
Պղինձ	125	00

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

Ընդհ. պարտ. Արժ. բաց	53	15
բարձր գին	53	28
ցած »	53	10
«կէս օր» գոց	53	28
Փոխառութիւն 63ի		345
» 65ի		347
» 69ի		282
» 72ի		84
Քրէտի Ժէնէրալ		9—25
Սօսիէթէ Ժէնէրալ		6—53
Սօսիէթէ Օթօման		[illegible]
Կ. Պօլսոյ Պանգային անկար.		5
Ռումելիի երկաթ. Արժ. հին		117
» » » նոր		92
Թրամվէյ «անկարօն»		360

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՊԱԶԷՆ ՄԱՐԷՇԱԼԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Այս հետաքրքրաշարժ գրքին 30երորդ տետրակն ալ հրատարակուած ըլլալով, կը ծախուի ամեն գրավաճառաց քով տետրը 40 փրյ։

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԻՐԱՅԻ ՊԷԶՃԵԱՆ

Այս պատկերը որուն ներքև Յ. Ս. Մալէզեան էֆէնտին մէկ գեղեցիկ ոտանաւոր մը գրած է, կը ծախուի 100 փրյ։

ՏԷՐ ԼՐԱԳՐՈՅ ՅՈՎԱԿԻՄ Գ. ՌԷԻՍԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԻՔԱՅԵԼԻ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ
ՂԱԼԱԹԻԱ
ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՓՈՂՈՑ ԹԻՒ 1

Այսու ամենայնիւ բերուած ընծայները, հեռադիտակը, ձիերը, մետաքսեայ կտորները և գորգը զոր գիտնական ճանապարհորդին մարդիկը սրահին մուտքին տեղը բերած դրած էին, խել մը պրամիններ առին և աստիճանաւոր բագինին ստորոտը տարին։ Ծերունի պրամինը նայուածք մ՚արձակեց այս ընծայներուն վրայ, առանց հաճութեան նշան մը ցուցնալու. և բերող պրամինները առին օթևաններուն ներսի կողմը տեղ մը տարին զանոնք։

Անգղիացի գիտնականը հնդիկ լեզուաւ խիստ գեղեցիկ ճառախօսութիւն մը սկսելու վրայ էր, երբ առաջնորդը զգուշացուց զինքը որ չըլլայ թէ բերանը բանայ, մինչև որ նախ քահանայապետը բան մը չը հարցունէ։ Նաև ըստ սովորութեան երկրին, սրունքները դերձակի մը պէս խաչաձև իրարու վրայ բերած, ոտքին կրունկներուն վրայ նստեցուց գիտնականը, խեղճ մարդը կը քրթմնջէր այսչափ պաշտօնական տաղտկացուցիչ ձևերուն վրայ. բայց ճշմարտութիւնը գտնելու համար մինչև Հնդկաստան երթալ զայն փնտռելէն վերջը՝ ալ ի՞նչ բանի յանձնառու չըլլար մարդ։

Գիտնականը նստածին պէս երաժշտական նուագերգութիւնը դադրեցաւ և քանի մը վայրկեան խոր լռութենէ վերջը՝ բանաքերթներուն գլխաւորը հարցունել տուաւ թէ ի՞նչ բանի համար Ժակրընա եկած էր։

Թէպէտև Ժակրընայի քահանայապետը շատ որոշ ու լսելի կերպով հնդկերէն կը խօսէր, այնպէս որ բազմութենէն բաւական մաս մը կարող էր լսելու, սակայն քահանայապետին խօսքը բերնէն ելածին պէս փաքիր մը ուրիշ մը հաղորդեց զայն, ան ալ երրորդի մը և երրորդ փաքիրն ալ գիտնականին, որ հնդկերէն պատասխանեց թէ «Պրահմանապետին մեծ համբաւը լսած ըլլալով, Ժակրընա եկած էր իրեն հարցունելու և սովրելու համար թէ ճշմարտութիւնը ի՞նչ միջոցով կարելի է ճանչել։»

Խօսակից փաքիրները որոնք բանաքերթներուն մեծաւորին

հարցումը բերնէ բերան իմացուցած էին գիտնականին, անոր ալ տուած պատասխանը մեծաւորին ներկայացուցին։ Քահանայապետին և գիտնականին հետեւեալ բոլոր խօսակցութիւններն ալ այսպէս խօսակիցներու միջոցաւ կատարուեցան։

Ծերունի պրահմանապետը քիչ մը միտքը ամփոփելէն վերջը ըսաւ. «Ճշմարտութիւնը պրամիններուն միջոցաւ միայն կարելի է ճանչել։» Յայնժամ բոլոր ժողովականք իրենց գլխաւորին տուած պատասխանին վրայ զմայլմամբ խոնարհեցան։

«Ո՞ւր պէտք է փնտռել ճշմարտութիւնը, հարցուց անգլիացի գիտնականը բաւական սաստիկ ձայնով մը։ —Ամեն ճշմարտութիւն, պատասխանեց հնդիկ ծերունի գիտնականը. չորս վէտերուն մէջ ներփակեալ է որք հարիւր քան հազար տարիէն հետէ սանսքրիթ (1) լեզուաւ գրուած են և որոց իմաստը պրամինները միայն կրնան հասկնալ։»

Այս խօսքին վրայ բոլոր սրահը ծափահարութեան ձայներով թնդաց։

Իսկ գիտնականը իր հանդարտաբարոյութիւնը պահելով, ըսաւ Ժակրընայի քահանայապետին. «Ըստ որում Աստուած ճշմարտութիւնը այնպիսի գրքերու մէջ պահած է որոնց միտքը պրամինները միայն կրնան իմանալ, ըսել է թէ անոր գիտութիւնը Աստուած արգիլած է մարդկային սեռին մէկ մեծ մասին որք լսած անգամ չեն թէ պրամիններ կան։ Արդ՝ եթէ այսպէս է, ուրեմն Աստուած անիրաւ է։ —Այսպէս կամեցած է Պրամա (2) և ոչինչ կարէ դիմադրել նորա կամաց.» պատասխանեց քահանայապետը։» Կրկնակի ուժգին ծափահարութիւններ ըրին ժողովականք։

Երբ լռութիւնը յաջորդեց ծափահարութեանց, անգլիացին սա երրորդ խնդիրը առաջարկեց. «Պէ՞տք է ճշմարտութիւնը մար-

---

(1) Հնդկաց գրաբար լեզուն է որով իրենց աղօթքներն ու սրբազան գիրքերը գրուած են և զոր ամենէն աւելի ուսեալ պրամինները միայն կրնան հասկնալ։

(2) Հնդիկք այս անունը կուտան արարիչ Աստուծոյն։